

Марко Јелић¹

ЖЕНЕ ГЕОГРАФИ

Права људска мисао мучно се пробијала кроз наслаге таме времена. И мучно, и не без одрицања, па и жртава. Кроз пакао незнања до правих општекорисних и признатих знања пролазили су они најхрабрији, они чија је мисао светлела јаче. Познате су жртве мушкараца – од Ђордана Бруна до данашњих дана. Од тога нису изузете ни жене. Напротив, оне су имале још један „тег на ногама“ при успону према звездама, а то је неравноправност у односу на мушкарце. Међу познатим женама, у старом веку, помињу се египатска фараонка Клеопатра, грчке богиње, међу којима је чувена Атина, у средњем веку Јованка Орлеанка... У нашој историји, поред средњовековних владарки Јелене Анжујске, царице Милице, и прве наше песникиње Јефимије, истичу се, у новом веку, сликарке Милена Павловић Барили и Надежда Петровић, физичарка Милева Марић Ајнштајн, поетеса Десанка Максимовић, и, нарочито, Исидора Секулић, која је оставила драгоцене записе с пута по Норвешкој.

Мало је познато, и мало записано, да су жене путовале, описивале, истраживале, још мање да су се активно бавиле географијом. То је био разлог да спроведем истраживање, на тему: жене – географи, односно уопште жене, које су допринеле развоју географије. Упркос томе што, са историјског, али и сваког другог гледишта, жене нису имале равноправан положај, и није им било дозвољено да се баве истраживањима, њима се то није могло забранити. Оне су напуштале своје домове у жељи да што више виде, истраже, и, што је најважније, напишу утиске, спроведу мерења, оставе мапе, и скице области које би посетили, и на тај начин допринесу географији, као науци, али и као описној дисциплини. Неке од њих су путовале на места где нико, пре њих, није стигао, и то најчешће саме, без ичије помоћи. Пред њима није било препрека које би их спречиле у тим њиховим намерама. Оне су виделе само један циљ.

Жене –Пионири, професионалци, изузетни географи²

У периоду од 1871. године, када је, у Антверпену одржан Први међународни географски конгрес, до 1996, када је у Хагу одржан Двдесет

¹ Марко Јелић, Географски факултет, Београд.

² <http://www.cybergeopresse.fr/ehgo/sirensla.html>

осми међународни географски конгрес, жене су, као географи, имале различиту улогу. На Првом међународном географском конгресу, жене су биле заступљене као секретарице, које су асистирале научницима и студентима, и, ван научних институција, као жене или кћерке научника. Конгресни живот за жене, у то време, рефлектовао се кроз организацију „женски програми“, који је опстао чак до средине XX века. После Првог светског рата, и од 60-их година, жене су могле постепено да учествују на научним одборима Међународне Географске Уније (IGU).

Учешће жена на Међународним конгресима, и унутар IGU организације, одражава се, не само на историју жена у научним организацијама, већ и на развој географије као дисциплине. Да би се приказала улога жене на Међународним географским конгресима, одабрано је неколико примера који су одсликали три генерације присуства жена на конгресима: *Изузетне жене (Клеменс Аугустин Ројер)*, које су у своје доба биле једва познате; *жене пионири у својој дисциплини (Елен Семпл Черчил, Марта Круг-Гент и Милсент Тод Бингем)*, и *жене професионалци (Маргарит Лефевр и Жаклина Бижу-Гарнијер)*.

Резултати до којих су дошле ове жене, показују различите периоде развоја географског сазнања – од истраживања до открића, која су била доминантна у XIX веку, све до појављивања географије као модерне науке. Већину географских открића учинили су мушкарци. Ипак, и жене су дале значајан допринос. Неке су, захваљујући свом живахном карактеру, одлазиле на далеке, непознате путеве, пре свега да задовоље своју знатижељу за непознатим пределима, а враћале се са искуствима и резултатима истраживача. Друге су имале потребу, да се, пред својом околином докажу, и на егзотична места одлазиле су са својим мужевима. Најуспелије међу њима, показале су се као озбиљни истраживачи, чији се рад одликовао упорношћу, способношћу за посматрањем, и уочавањем мноштва детаља.

Међу онима које неуспеси нису зауставили, већ су били стимуланс за нова истраживања, је Амелија Ерхарт, једна од првих америчких путница-авијатичарки, која је 1932. прелетела Атлантски, а 1937. и Тихи океан.³

Фреја Старк је у току 60 година посетила различите регионе света, и издала неколико књига о путовањима.

Изабела Годен је, заједно с мужем, путовала по Амазонији.

Марина Галкина, Русиња, постала је прва жена, која је прешла Чукотско полуострво.

Леди Мери Вотли Монтеги је путовала с мужем по Истоку, а за време путовања до Константинопоља, проучавајући, написала књигу.

³ Всеминарная детская энциклопедия, Велики путешественники, Лариса Бустмитрова, Виктор Мороз, Анна Рубина „Эксмо“, Москва, 2003.

Мери Ливингстон је с мужем путовала по Африци.

Еми Џонсон, управљајући авионом „Jason“, направила је јединствен подвиг – прелетела је из Енглеске у Аустралију.

Александра Давид Нил истраживала је непозната места на Тибету. На Хималајима, провела је десет месеци, као монахиња. Прва је Европљанка, која се упознала са Далај Ламом, и сама постала лама.

Номи Џејмс је, јахтом сама, направила пут око Земље.

Муди Дебора је била амерички верски колонијални вођа.

Мери Хенријета Кингзли је била британски истраживач западне и Централне Африке.

Александрин Питернела Франсоаз Тин, била је прва жена Холанђанка, истраживач северне Африке.

Поред ових жена географа, има оних које се сврставају у посебне групе, као што су жене – истраживачи, познате по својим историјским путовањима: Ида Фајфер, Изабела Берд Бишоп и Флоренс Бејкер, затим, истраживачи Северног пола: Луиз Арнер Бојд, Кејт Марсден, Ида Фајфер и Хелен Тајер, затим жене које су правиле мапе. Линда Гринло ће остати упамћена као жена капетан, морепловац, риболовац сабљарки. Силвија Еарли, својим доприносом проучавања океана, понела је епитет Амбасадора светског океана.⁴ Развоју наше савремене географије, допринела је и Наталија Мاستило.

Жене – пионири:

Марта Круг-Гент (*Martha Krug-Genthe*) – још једна из реда жена пионира, је од првих Немица, која је добила звање доктора наука из области географије (докторирала је у Хајделбергу, 1901. године, код Алфреда Хетенера). На Међународном географском конгресу, 1904. године, у Вашингтону, одржала је предавање на тему „Школска географија у САД“. Она и Семпл су касније постале једине жене међу 48 овлашћених чланова Асоцијације америчких географа (ААГ). С тим што је Круг-Гент тада једина имала докторат из географије.

Милсент Тод Бингем (Millicent Todd Bingham, 1880-1968) била је једна од неколико жена које су држале предавање на Међународном географском конгресу у Паризу, 1931. године. Студирала је географију на Универзитету у Берлину, од 1909. до 1911. године, а наставила је на одсеку за геологију и географију на Харварду. Током 1916. године је упознала Елен Семпл, која ју је подстакла да направи „географију својом професијом“ (Bermen 1987, 88). Своју докторску дисертацију о Перуу завршила је 1923. године. Њен главни адут, уједно и највеће признање, био је превод књиге *Principies de geographie humaine*, аутора Видал де ла Блаша, која је

⁴ <http://www.achievement.org/autodoc/page/ear0bio-1>

објављена 1926. године. Као и остале жене из тога времена, била је забринута због одсуства заштите природне средине, и, као гест хуманости, друштву Аудунбон поклонила је острво – резерват за дивље животиње, које је припадало њеној породици.

Изузетне жене:

Једна од ових била је Клеменс Аугустин Ројер (Clémence Augustine Royer, 1830-1902). Философ, француски енциклопедиста, једна од најпознатијих природњака XIX века, позната је и као преводилац Дарвина на француски језик, али и као милитантни феминиста. Присуствовала је IGC у Паризу, 1875. године, и том приликом показала је афинитет према различитим дисциплинама (антропологији, етнологији и географији), а нарочито према опсежном прилазу природној средини.

Жене професионалци:

Маргерит А. Лефевр (Marguerite A. Lefèvre, 1894-1967) најзначајнија представница транзиционе фазе између жена пионира и жена професионалних географа, које су прва група жена са научном каријером и значајном улогом у међународној географској организацији. Почела је да студира географију у Белгији, са Полом Мичетом као једина жена. Своју тезу је завршила са Албертом Демангионом на Универзитету у Паризу 1926. године. Била је предани научни радник, која је своју знатижељу испољавала и на бројним конгресима Међународне географске организације, од Кембриџа 1928. до Лондона 1964. године. Међународна географска унија није имала таквог члана, као што је била она. Играла је видну улогу у неколико комисија, од којих је, очигледно била повезана са њеним последипломским истраживањима. За ову комисију, написала је неколико извештаја, а од 1928. године постављена је за њеног секретара. Од 1949. до 1952. године, постала је потпредседник IGU.

Жаклина Бижу-Гарнијер (Jacqueline Beaujeu-Garnier – 1917-1996), једна је од првих жена професионалних географа, и првих жена ментора, признатих, не само у својој земљи, већ и у иностранству, која се образовала на највишем научном нивоу – одбранила је, 1947. године, на Сорбони, докторат из области геоморфологије. Не само да је прва жена која је на Сорбони докторирала, већ је и прва која је постала професор на тој чувеној институцији. Била је активна у IGU и дала је свој допринос у неколико комисија: за медицинску географију, за популациону географију и регионалне и интернационалне атласе и градске области. У последњој комисији, била је председавајућа од 1980. до 1988. године.

Елен Черчил Семпл⁵
Прва америчка утицајна жена-географ⁶

Елен Семпл Черчил (Ellen Churchill Semple)⁷ ће дуго бити упамћена због свог доприноса америчкој географији, упркос томе што су је повезивали са дуго запостављеном темом детерминистичког погледа на окружење. Рођена је за време Грађанског рата, у Луисвилу, у држави Кентаки, 1863. године.

Као млада, волела је јахање и тенис, и интересовала ју је историја и путовања. Похађала је државне и приватне школе у Луисвилу, до своје шеснаесте године, када је кренула на колеџ у Пугкипсију, држава Њујорк. Са 19 година, на Васар колеџу дипломирала је историју. Била је студент генерације, и имала је част да одржи почасни говор. Једна је од 33 жене, које су добиле диплому, уједно је и најмлађи дипломац, 1882. године. Пошто је дипломирала на Васар колеџу, вратила се у Луисвил, где је предавала у школи, коју је водила њена старија сестра, и постала је активна у друштвеном животу Луисвила.

На путовању за Лондон, 1887. године, упознала је Американца Дарена Ворда, који је докторирао на Универзитету у Лајпцигу, и који јој је причао о свом динамичном професору географије, тада чувеном Фридриху Рацелу. Том приликом јој је позајмио примерак Рацелове књиге *Антропо-географија*, којом се она бавила наредних месеци, и захваљујући чему је одлучила да студира код Рацела у Лајпцигу. Вратила се кући да би магистрирала, пишући социолошку студију, под називом „Ропство“. Истовремено, студирала је социологију, економију и историју. Магистрирала је 1891. године, и вратила се у Лајпциг, да би студирала географију. Жене, 1891. године, нису могле да се уписују на универзитете у Немачкој, иако им је уз специјална одобрења било дозвољено да похађају предавања и семинаре. Елен Семпл је упознала професора Рацела, и добила одобрење да похађа његове часове. Морала је да седи одвојено од мушкараца, тако да је на првом часу седела сама, у првом реду, међу 500 мушкараца. Остала је на Универзитету, током 1892. године, и вратила се поново 1895. године, због додатних консултација и студија. Пошто није могла да се упише на факултете, никад није стекла диплому вишег степена за географију. Иако

⁵ *Географи, биографски речник* – приредили Иван Раткај, Милутин Тадић, издање аутора, Београд, 1999. године, страна 114.

⁶ *Развој географије и географских открића*, Плавша Ј., Кицошев Ц., Институт за географију, ПМФ, Нови Сад 1997. године

⁷ <http://geography.about.com/library/weekly/aa022301a.htm?once=true> ,
http://encyclopedia.lockergnome.com/s/b/Ellen_Churchill_Semple,
<http://www.bartleby.com/65/se/Semple-E.html>

позната у географским круговима у Немачкој, била је прилично непозната међу америчким географима. Кад се вратила у САД, почела је да истражује, пише и објављује чланке, и да стиче име у области географије. Њен чланак из 1897. године, у „Журналу“ школске географије, *Утицај Апалачке баријере на колонијалну историју*, био је њен први објављен академски рад. У том чланку, показала је, да се и антрополошка истраживања могу изводити у оквиру ове области.



Слика 1. – Елен Черчил Семпл

У сам врх географа Америке, било је и истраживање везано за људе у планинама Кентакија. Више од годину дана, Семпл је истраживала планине у држави, у којој је рођена, и открила заједнице, које се нису много промениле од времена кад су се први пут ту настаниле, што се нарочито огледало у британском акценту њиховог енглеског језика. Овај рад је објављен 1901. године, у чланку *Англо-Саксонци у Кентаки планинама*. Овај рад – антрополошка студија, објављен је у *Географском журналу*. Године 1933. њен ученик, Чарлс Колби, писао је о утицају њеног чланка о Кентакију, и вероватно је то, код америчких студената, пробудило интересовање за географију, више од било ког икад написаног чланка.

Захваљујући Елен, на коју је професор Рацел веома утицао, његове идеје, у Америци су биле прихваћене. Он ју је замолио да преведе његове објављене радове, али се она с тим није сложила, и одлучила да објави своје књиге, базиране на његовим идејама. *Америчка историја и њени географски услови*, објављена је 1903. године. Тиме је остварила велики

успех, а њена књига, је, током 1930-их година, постала на многим одсецима за географију широм САД, обавезна литература.

Објављивање њене прве књиге, веома је допринело напретку њене каријере. Током 1904. године, постала је један од 48 почасних чланова Асоцијације америчких географа. Исте године, постала је уредник *Географског журнала*, и на том положају је остала до 1910. године. Била је професор на првом одсеку за географију, који је основан 1903. године, на Универзитету у Чикагу, и била све до 1924. године.

Њена друга значајна књига *Утицаји географске средине*, објављена је 1911. године, изражавала је њен детерминистички поглед на окружење – схватање да клима и географски положај имају највећи утицај на активности људи, и понудила низ примера који то доказују. На пример, тврдила је да су људи који живе у планинским кланцима најчешће пљачкаши. Дала је доказе у прилог своје теорије. Према њеном мишљењу, облик организације друштва и његове карактеристике, зависе од природних фактора: климе, земљишта, воде и др. Истиче да човек није активан елемент природе, већ се њој само прилагођава. Она, на пример, вековне миграције Татара и Хуна не објашњава само сиромаштвом и недостатком хране, већ и утицајем степе, односно сувог и раздражљивог ваздуха. Иако је, касније, наука одбацила просту теорију узрока и последице овог стручњака академског нивоа свог времена, иако је приговорила да се њене идеје могу сматрати расистичким, или претерано једностраним, признала је да је Елен отворила нове теме за размишљање из области географије.

Исте године, Семпл с неколико својих пријатеља, отпутовала је у Азију, и посетила Јапан, Кину, Филипине, Индонезију и Индију. Захваљујући том путу, дошла је до великог броја квалитетних података за чланке и презентације за наредних неколико година. Осим тога, посебно се заинтересовала за Медитеран, који је, у току 1915. године, истраживала, и о њему писала.

На Универзитету у Оксфорду 1912. године, предавала је географију. Такође, током наредних 20 година, била је предавач на Велесли колеџу, на Универзитету у Колораду, Универзитету Западног Кентакија. За време Првог светског рата, помагала је савезничким официрима на италијанском фронту, држећи им предавања о географији Медитерана. За председника Удружења америчких географа, изабрана је 1921. године, а те исте године, постала је редовни професор антропогеографије на Кларк универзитету, и ту остала до своје смрти. На том универзитету, држала је семинаре у јесењем семестру, а у пролећном је истраживала и писала. Током своје академске каријере, у просеку, једном годишње објављивала је књигу или рад. Универзитет у Кентакију, доделио јој је почасни докторат права 1923. године, и основао *Салу Елен Черчил Семпл*, у којој је смештена њена би-

блиотека. Док је била у болници, радила је на својој трећој књизи о Медитерану. Уз помоћ једног студента, 1931. године, објавила је *Географију области Медитерана*.

Из Ворчестера (Масачусетс), крајем 1931. године, у намери да побољша здравствено стање, преселила се у Есвил, у Северну Каролину, где је била топлија клима. Лекари су јој саветовали још блажу климу, и нижу надморску висину, тако да се касније преселила у Вест Палм Бич, на Флориди, где је, 8. маја 1932. године, умрла. Сахрањена је у родном Луисвилу. Неколико месеци после њене смрти, школа у Луисвилу добила је њено име. *Семпл школа* постоји и данас. На одсеку за географију Универзитета у Кентакију, обележава се *Дан Елен Семпл Черчил*, сваког пролећа, као знак поштовања за њена достигнућа. Упркос тврдњи Карла Сауера, да је Семпл била само преносилац идеја великог немачког стручњака, она је била врло плодан географ, која је успела да превазиђе све велике препреке, и да успе у академским круговима.

*Александра Давид Нил*⁸

Александра Давид Нил (Alexandra David Neel) рођена је у Паризу 1868. године. У детињству, њене омиљене књиге су биле научно фантастичне приче Жила Верна, и чинило јој се да може да надмаши подвиге његових јунака. Свој авантуристички дух, показала је бекством од куће. На њену жалост, та авантура, завршила се тако што ју је полиција пронашла и вратила њеној породици.

У петнаестој години живота, почела је да чита окултне текстове. Прво јој је дошао у руке енглески часопис, које је издавало Друштво врховног сазнања (Society of the Supreme Gnosis). Послала јој га је Елизабет Морган. То лето, њена породица је провела у Остенду, тако да је она не сметано могла да чита те текстове. Затим је преко Холандије стигла у Лондон, где је нашла госпођу Морган. Но, ова ју је убедила да се врати кући. У седамнаестој години живота, 1885. године, поново напушта породични дом. Овог пута је пешачила преко Готардовог пролаза, преко Алпа, до италијанских језера. Ни ово бекство јој није успело, јер ју је, код Милана, стигла мајка и вратила кући. Следеће године, примљена је на Краљевски конзерваторијум у Бриселу, и за три године постала је сопран. На студије у Лондон, отишла је 1888, где је безбедно боравила у Врховном сазнању (Supreme Gnosis). Ту ју је госпођа Морган упознала са госпођом Блаватски, оснивачем Теофизичког друштва (Theosophical Society), чије су идеје на њу значајно утицале.

⁸ http://www.mysteriouspeople.com/Alex_David-Neel.html



Слика 2. – Александра Давид Нил

После студија у Лондону, вратила се у Брисел, и наставила студије музике и певања. У двадесетим годинама, студирала је на Сорбони, и тада је прихватила радикалне политичке идеје. Држала је пиштољ и муницију у својој соби.

У двадесет трећој години живота, прерушена у мушкарца, придружила се париском култу Аманде Сарасвати, која је користила хашиш да би остварила визије провиђења. Исте године, путовала је у Шри Ланку и Индију. У Адияру, близу Мадраса, придружила се теозорима Ане Бесан, с којима је проучавала санскрит у светом граду Бенаресу. Проучавала је и јогу. И поред тога што је била одушевљена Индијом и тамошњом музиком, због понесталог новца, била је принуђена да се врати у Брисел.

Од 1894-1900, била је амбициозна глумица и певачица, али је схватила да то не води ничему, и прихватила је посао у Тунису. Тамо је упознала Филипа Нила, тридесетдеветогодишњака, нежењу, и с њим се, 1904. године, венчала. Иако су купили вилу у Галету, на Медитерану, створивши услове за живот на високом нивоу, Александра није могла да прихвати положај домаћице. Срећом, њен муж је разумео њену потребу за путовањима у далеке земље, и то јој омогућио. Други пут у Индију отпутовала је 1911. године. Стигла је у Пондичери, а годину касније и у Калкуту. Тантристичким обредима, прихватила је да не користи „пет забрањених супстанци“ – месо, рибу, вино, жито и сексуално задовољство. Напредовала је у проучавању санскрита, и због тога јој је Колеџ санскрита, као првој жени доделио почасни докторат.

Када је стигла у Сиким, малу државу у Хималајима, 1912. године, осетила се као код куће. Посетила је све важније тамошње манастире, и притом повећала своје знање о будизму. Посетила је и Сидкеонг. Постала је прва Европљанка, која је упознала Далај Ламу, који је био у изгнанству, и који јој је препоручио да научи тибетански језик, што је и прихватила. Нарочито је напредовала, када је у манастиру Лохен упознала великог пустињака Гомхема. Носио је круну – бројаницу од сто осам делова људске лобање и бодез од људске кости. У следеће две године, састајала се с њим ради проучавања телепатије. Учила је и *тумо* дисање, тибетанску вештину задржавања топлоте тела у хладним условима.

Две године касније, упознала је Афура Јонгдена са којим се спријатељила, и кога је усвојила, а затим се с њим преселила у северни Сиким, близу границе са Тибетом, која није смела да се прелази. С обзиром на то, да Тибет није био доступан Европљанима, и они су, 1916. године, протерани из Сикима. Нису могли да се врате у Европу због рата, па су отпутовали у Јапан. У писму свом мужу, Александра тада наглашава да је „запоседнута степама, самоћом, вечним снегом и огромним плавим небом“. Из Јапана, отишли су у Кореју, затим читавом ширином прешли Кину, и преко пустиње Гоби стигли у Монголију. На путу за манастир Кум Бум, где су проучавали магију, били су нападнути.

Убрзо после тога, фебруара 1921. године, Александра и Јондген су се прерушили у просјаке и упутили на пут, дуг 3900 миља, у забрањени, свети град Ласа, на Тибету. У јужни Тибет, са севера пустиње Гоби, прешли су, преко Канчао и Ланчоа, идући на запад. Путовање је трајало три године, и описано је у књизи *Моје путовање у Ласу*, објављеној 1927. године. Ни тај пут није био без великих тешкоћа. Двапут су били ухваћени, па су морали да мењају своје велике планове. Успут, имали су проблема и са бандитима, али и са дивљим животињама. Услед дејства опијата, које су користили, догађале су им се и натприродне ствари.

Фебруара 1924. године, Александра и Јондген коначно су стигли у подручје Ласе, одакле су, два месеца касније, отишли, ненаметљиво, као што су и дошли. Александра се вратила кући у Француску 1925. године. После развода од Филипа, настанила се у Дињу, у Прованси, где је саградила дворца *Самтен –Донг*, који је назвала „тврђавом медитације“.

У седамдесетој години свог живота, 1937. године, кренула је у Кину, транссибирском железницом. Стигла је у време суровог сукоба Кине са Јапаном, и о томе је писала. Упркос тешким условима, наставила је, 1946. године, да путује за Индију. Пошто се поново вратила у Дињ, 1955. године, умире Јондген. То је није омело да без престанка ради. Чак је, у стотој години, на запрепашћење званичних власти, продужила пасош. Добила је златну медаљу Географског друштва у Паризу и, 1969. године, постала

Витез Легије Часте. Такође, на Тибету је добила титулу ламе. Умрла је септембра 1969. године, у сто првој години живота. Александрин и пепео њеног усвојеног сина, 28. фебруара 1973. године, расут је у воде Ганга, код светог града Бенареса.

Проф. др Наталија Мاستило⁹
(1930-1992)

Наталија Мاستило рођена је 1930. године у Прачи. Учитељску школу, учила је у Сарајеву. Радила је у основној школи, и истовремено студирала географију на Филозофском факултету, који је завршила 1956. године. Била је професор Прве гимназије у Београду, а 1966. године изабрана је за предавача методике наставе географије, а од 1985. године, у звању редовног професора на Одсеку за географију Природно-математичког факултета у Сарајеву, где је радила до одласка у пензију.

Докторску дисертацију *Настава географије у Босни и Херцеговини као одраз стања и развоја географске науке и општих друштвених прилика* одбранила је 1974. године. Њена библиографија има неколико стотина јединица, од научних и стручних прилога, преко оцена и приказа, рецензија, реферата на семинарима, симпозијумима, саветовањима и конгресима географа, до бројних географских прилога за Радио школу. Својим ангажовањем на последипломским студијама (наставни смер), на научни пут је извела десетак магистара и неколико доктора географских наука. Била је покретач и уређивач часописа *Настава географије* (1977), секретар и члан Извршног одбора Географског друштва Босне и Херцеговине и дугогодишњи члан уређивачког одбора *Географског прегледа* и *Географског листа*. Као председник Комисије за наставу Савеза географских друштава Југославије, била је организатор IV и V симпозијума.

Погинула је у свом стану 1992. године, током грађанског рата у Сарајеву. Међу њеним рукописима остао је и «Речник савремене српске географске терминологије», који је постхумно, 2001. године, објавио Географски факултет у Београду.

Закључак

У истраживању жена географа, запажа се да је међу њима било разних карактера, опредељења, интересовања, али и да су све оне, у својим истраживањима, имале један циљ, да допринесу развоју географије. Мада

⁹ Наталија Мастило, *Речник савремене српске географске терминологије*, Географски факултет Универзитета у Београду, Београд, 2001. године

је појединачних случајева било и раније, тек је у XIX веку, већи број жена, и организованије, почео да се тиме бави. Ниво демократизације, али и социјалне једнакости међу народима, па и половима, допринео је да се на жене гледа другачије, као и да без ограничења, што је до тада било несхватљиво, истражују далеки крајеви. Највећи број жена географа, у XIX веку, јавља се на тлу Америке. То је разумљиво, када су у Европи беснеле револуције, а Србија и Црна Гора су, још увек, грцале под чизмом отоманског царства. Док су Американке, без релативно великих опасности, пловиле ка половима, тропским шумама, и светским океанима, жене у Србији су морале да носе нејач, бежећи од најезде турских хорди и њиховог зулума, а често, с оружјем у руци, и да се боре против непријатеља.

Својим упорним истраживањем, и љубављу према Истоку, једна од најнеобичнијих је Александра Давид Нил. Као прва Европљанка је упознала Далај Ламу, и сама постала будистички монах. Љубав према Истоку је била толика да је оставила аманет да њен пепео, после смрти буде расут по Гангу. Незаустављиву жељу за путовањима, имала је и Ида Фајфер, која је два пута обишла земљу. Елен Семпл је прва успоставила географске „дипломатске“ везе са Европом и немачким професором Фридрихом Рацелом.

Ово истраживање доводи до закључка да ће жене географи остати упамћене, не само као секретарице на географским конгресима, да су се избориле да учествују у њиховом раду, пројектима, семинарима, као и да данас, постоје женске географске институције, које испуњавају највеће захтеве науке.

Литература

- Бустмитрова Л., Мороз В., Рубина А., *Всеминарная детская энциклопедия*, Велики путешественники, „Эксмо“, Москва, 2003.
- Мастило Н., *Речник савремене српске географске терминологије*, Географски факултет Универзитета у Београду, Београд, 2001.
- Плавша Ј., Кицошев Ц., *Развој географије и географских открића*, Институт за географију, ПМФ, Нови Сад, 1997.
- Раткај И., Тадић М., *Географи, биографски речник*, издање аутора, Београд, 1999.
- <http://www.cybergeo.presse.fr/ehgo/sirensla.html>
- <http://www.distinguishedwomen.com/subject/explore.html>
- <http://www.achievement.org/autodoc/page/ear0bio-1>
- <http://www.bartleby.com/65/se/Semple-E.html>
- http://www.mysteriouspeople.com/Alex_David-Neel.html
- http://encyclopedia.lockergnome.com/s/b/Ellen_Churchill_Semple
- The Columbia Encyclopedia*, Sixth Edition. 2001, Columbia University Press